

<http://doi.org/10.15407/econindustry2025.03.003>

УДК 005.934.4:330.1:332.1(477)

JEL: B41, O18, O20, R58

Ірина Юріївна ПІДОРИЧЕВА, д-р екон. наук, старший дослідник

E-mail: pidoricheva@nas.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0002-4622-8997>;

Антоніна Сергіївна БАШ, аспірантка

E-mail: antonina.bash@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0006-8086-0626>

Інститут економіки промисловості НАН України

вул. Марії Капніст, 2, м. Київ, 03057, Україна

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

На основі аналізу динаміки частоти використання терміна «реконструкція» у друкованій англomовній літературі за 1860—2022 рр. виявлено його зв'язок із шоками, кризами та діями щодо подолання їх наслідків, а також із позитивними суспільними трансформаціями. Поглиблено розуміння сутності реконструкції шляхом визначення базових і комбінованих типів змін, які їй притаманні, розкрито контекстуальну багатозначність цього терміна. Дана типологія містить структурований набір варіантів реконструкції для практичного застосування при стратегічному плануванні відновлення територій. У результаті порівняльного аналізу реконструкції з низкою дотичних понять визначено їх спільну рису та змістовні розбіжності.

Ключові слова: реконструкція, трансформація, відновлення, теорія, регіон, громада, Україна.

Україна наразі переживає вирішальний етап своєї історії, який визначить її майбутнє в умовах численних викликів і кардинальної трансформації системи світового порядку. Масштабні бойові дії завдали колосальних руйнувань і втрат, які більшою чи меншою мірою торкнулися всіх регіонів і секторів економіки України, суттєво послабивши її потенціал та оголивши системні проблеми, що накопичувалися протягом багатьох років. Тривала тенденція до скорочення обсягів промислового виробництва разом із збільшенням аграрно-сировинного експорту, яка спостерігалася ще до 2022 р., обумовила структурну слабкість української економіки, закріпила за країною невігідну роль постачальника сировини на глобальному ринку

(Вишневецький, 2023, с. 17—18; Кіндзерський, 2023, с. 13—17). В умовах стагнації промислового виробництва та політики «дорогих грошей» Національного банку України це посилює макрофінансові ризики, формує хронічну залежність національної економіки від міжнародної допомоги. Якщо така економічна траєкторія буде зберігатися, Україна ризикує остаточно закріпити за собою сировинну спеціалізацію, що, як доводить Е. Райнерт (Райнерт, 2019), призведе до зростання бідності й фактично унеможливить швидке та якісне економічне відновлення країни.

Оскільки багато промислових підприємств, інфраструктурних і логістичних об'єктів потрібно будувати заново, а не перебудовувати, звичної модернізації, яка в останні десятиліття

Цитування: Підоричева І. Ю., Баш А. С. Теоретичне осмислення реконструкції в контексті повоєнного розвитку територій України. *Економіка промисловості*. 2025. № 3 (111). С. 3—22. <https://doi.org/10.15407/econindustry2025.03.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

набула широкої популярності та на яку деякі науковці й експерти¹ (Антонюк, Ляшенко, 2025; Крехівський, Саліхова, 2022; Череп, Лещенко, 2024) покладають великі надії при відновленні країни, буде недостатньо. Модернізація, під якою розуміється «удосконалення, поліпшення об'єкта, приведення його у відповідність до нових вимог ринку та нормативів» (Завадський, Осовська, Юшкевич, 2006, с. 191), може відігравати в цих процесах допоміжну, але не провідну роль. При значних потрясіннях (шоках²), спричинених воєнними діями, процеси відновлення країни повинні мати системний, фундаментальний характер, передбачати інвестиційний розвиток і кардинальні трансформації для мінімізації їх наслідків, не обмежуючись поверхневими змінами чи точковими вдосконаленнями. Найбільш точно сутність необхідних змін відображає поняття реконструкції.

У сучасній науковій та експертно-аналітичній літературі, особливо перекладеній з англійської на українську мову, спостерігається неузгодженість понятійного апарату, що застосовується для опису процесів відновлення країн і регіонів, постраждалих унаслідок дії шоків і криз. Поняття «відновлення», «відбудова», «перебудова», «реконструкція», «модернізація» часто використовуються як взаємозамінні або компліментарні й такі, що не потребують роз'яснення, а вважаються цілком очевидними. Так, у доповіді Київської школи економіки «Стійкість, відбудова, відновлення: шлях вперед для України» (*Resilience, Reconstruction, Recovery: The Path Ahead for Ukraine*)³ наведені в назві терміни в тексті не розкриваються. Перший розділ доповіді «Розуміння реконструкції та відновлення України» (*Understanding Ukrainian Reconstruction & Recovery*) містить історичні відсилки, моральні та стратегічні аргументи на ко-

ристь надання міжнародної підтримки Україні для глобального миру та безпеки, майбутнього Європи та світової економіки. Тобто цей розділ відображає ідеологічно-ціннісні настанови, залишаючи поза увагою сутність і багатовимірність процесів реконструкції. Окрім термінів, зазначених у назві, у тексті також зустрічаються поняття *rebuilding*, *restoration*, *renovation*, інтерпретація яких у кожному конкретному випадку залишається на рівні інтуїтивної здогадки.

Звіт міжнародної консалтингової корпорації KPMG⁴ уже в своїй назві акцентує увагу на реконструкції. Проте в тексті цей термін не визначається, більше того, він часто вживається у зв'язі з *recovery* без уточнення їх сутнісних відмінностей. Як своєрідні маркери, що лише позначають спрямованість країни та регіонів на повоєнне відновлення, поняття *reconstruction* та *recovery* використовується, зокрема в аналітичному звіті про фінансову ситуацію в Україні Віденського інституту міжнародних економічних досліджень⁵; доповіді ОЕСР⁶, присвяченій регіональному розвитку та децентралізації в Україні, а також їх ролі у повоєнній реконструкції країни; аналітичному звіті Міжнародної організації праці⁷, у якому йдеться про три сектори національної економіки — будівництво, догляд за дітьми та електронну комерцію — з точки зору їх потенціалу у створенні

¹ Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (2024). Основні пріоритети розвитку територіальних громад в контексті перспектив повоєнної модернізації української економіки https://amer.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/MAIN-PRIORITIES_ua.pdf

² «Шок — це подія із переважно негативними наслідками упродовж відносно короткого періоду (на відміну від кризи з її довготривалою дією), в екстремумі — зі зломом попереднього стану соціо-економічної системи» (див.: Лібанова, 2024, с. 7).

³ CEPA, KSE (2024). *Resilience, Reconstruction, Recovery: The Path Ahead for Ukraine*. <https://cepa.org/comprehensive-reports/resilience-reconstruction-recovery-the-path-ahead-for-ukraine/>

⁴ KPMG (2022). *Post-war Reconstruction of Economy: Case Studies*. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2023/01/post-war-reconstruction-of-economy-en.pdf>

⁵ Bogdan, T. (2024). *Ukraine's fiscal developments and needs for economic recovery, reconstruction and European integration*. Vienna Institute for International Economic Studies. Policy Notes and Reports 88. <https://wiiw.ac.at/ukraine-s-fiscal-developments-and-needs-for-economic-recovery-reconstruction-and-european-integration-dlp-7090.pdf>

⁶ OECD (2022). *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance*. OECD Multi-level Governance Studies. OECD Publishing, Paris. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/rebuilding-ukraine-by-reinforcing-regional-and-municipal-governance_63099658/63a6b479-en.pdf

⁷ ILO (2022). *Building a pathway for economic reconstruction: A rapid market assessment of construction, childcare and e-commerce in Ukraine*. ILO Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe (DWT/CO-Budapest). https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40europe/%40ro-geneva/%40sro-budapest/documents/briefingnote/wcms_863011.pdf

робочих місць і підтримки економічної реконструкції країни. Сутність і зміст *reconstruction* та інших дотичних понять у подібних матеріалах не розкриваються, а використовуються для умовного позначення процесів відновлення країни (в широкому розумінні).

У деяких дослідженнях розкрито зміст реконструкції через етапність її реалізації. Так, у дорожній карті⁸ реконструкція України представлена у вигляді трьох фаз, кожна з яких має різні цілі:

I. Екстреної допомоги (схожа на ту, що надається країнам у разі природної катастрофи);

II. Швидкого відновлення (*restoration*) критичної інфраструктури та послуг (економічних, урядових);

III. Закладання фундаменту для майбутнього зростання та модернізації.

Разом з тим у низці інших робіт реконструкція не розглядається як об'єднувальний базис, а позиціонується лише як одна з фаз процесу відновлення (*recovery process*). Наприклад, у доповіді⁹, присвяченій Україні, цей процес включає чотири етапи: екстреної допомоги (*relief*), реконструкції (*reconstruction*), модернізації (*modernization*) та вступу до ЄС (*accession to the EU*). Автори доповіді трактують реконструкцію як «швидке реагування на руйнування, спричинені війною, після досягнення перемир'я або врегулювання з акцентом на відновлення інфраструктури та мобілізацію ринкових механізмів»¹⁰. Таке бачення реконструкції має короткостроковий горизонт планування і зосереджується на швидкому усуненні наслідків воєнних дій — зменшенні руйнувань, відновленні інфраструктури, запуску ринкових механізмів. Водночас воно не відповідає концепції реконструкції, закріпленій Генеральною Асамблеєю ООН, під якою розуміється системне і тривале віднов-

лення, а саме: «середньо- та довгострокова перебудова (*rebuilding*) та стале відновлення (*sustainable restoration*) критично важливої інфраструктури, послуг, житла, об'єктів і засобів існування, необхідних для повноцінного функціонування громади або суспільства, що постраждали внаслідок катастрофи, відповідно до принципів сталого розвитку та підходу «відбудувати краще, ніж було», для уникнення або зменшення ризиків майбутніх лих»¹¹. Така перебудова покликана не лише усунути наслідки руйнувань у короткостроковому періоді, але й забезпечити відновлення функціонування регіонів і країн у довгостроковій перспективі на якісно новому рівні — на засадах сталого розвитку та підходу «відбудувати краще, ніж було». Тож у цих двох визначеннях очевидними є різна глибина та часовий фокус процесу реконструкції.

Аналіз академічної літератури дає змогу ґрунтовніше осмислити сутність реконструкції. Так, у монографічному збірнику (Реконструктивний економічний розвиток, 2016) розкривається зміст реконструктивного типу економічного розвитку України, який, на думку авторів, полягає в кардинальній перебудові основ соціально-економічної системи відповідно до власної ідентичності, географічної, геополітичної, історичної, ментальної та господарської суб'єктності України. Проте ця робота була опублікована ще до 2022 р., тому не враховує повною мірою специфіку реконструкції країни, яка постраждала внаслідок широкомасштабних воєнних дій. Воєнний конфлікт на сході України згадується у збірнику лише побіжно та не справляє істотного впливу на обґрунтування висновків авторів.

Отже, різноманітність підходів до інтерпретації реконструкції, її часте некритичне ототожнення з іншими, близькими за змістом, поняттями створює термінологічну невизначеність, призводить до вільного, а подекуди некоректного, використання понятійного апарату та множить суперечливі теоретичні й практичні висновки. Наприклад, якщо реконструкцію ототожнювати з модернізацією, то вона може звестися,

⁸ Becker, T. (2022). A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. CEPR Press. https://cepr.org/system/files/publication-files/147614-a_blueprint_for_the_reconstruction_of_ukraine.pdf, p. 7.

⁹ Ganster, R., Kirkegaard, J., Kleine-Brockhoff, T., & Stokes, B. (2022). Designing Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries. Issue Lab. <https://search.isssuelab.org/resource/designing-ukraine-s-recovery-in-the-spirit-of-the-marshall-plan-principles-architecture-financing-accountability-recommendations-for-donor-countries.html>, p. 4.

¹⁰ Там само, p. 4.

¹¹ Report of the Open-ended Intergovernmental Expert Working Group on Indicators and Terminology relating to Disaster Risk Reduction: Note by the Secretary-General/General Assembly United Nations. New York: UN, 1 Dec. 2016. https://www.preventionweb.net/files/50683_oiewgreportenglish.pdf, p. 21.

скажімо у вугільних регіонах, до простого оновлення обладнання шахт, ремонту доріг і комунікацій, упровадження екологічних заходів щодо ліквідації забруднень і не передбачати змін їх виробничої структури та моделі економіки. За такого підходу вугільні регіони й надалі потерпатимуть від депопуляції, геолого-екологічних проблем, економічної нестабільності та їх гуманітарних наслідків. Усе вищезазначене потребує поглибленого вивчення сутності реконструкції та її порівняння з іншими дотичними поняттями.

Метою статті є теоретичне осмислення поняття «реконструкція», систематизація та структурування знань щодо його еволюції, сутнісних характеристик, контексту застосування, спільних і відмінних рис з іншими дотичними поняттями. У процесі дослідження використано загальні методи наукового пізнання: історичної періодизації, порівняння, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, а також діалектичний і логічний підходи.

Структурно стаття складається з трьох взаємопов'язаних частин. У першій частині представлено еволюцію терміна «реконструкція» в контексті історичних подій і сучасних викликів, проаналізовано динаміку частоти його використання в друкованій англomовній літературі за період 1860—2022 рр. Друга частина присвячена поглибленню розуміння сутності реконструкції через визначення базових і комбінованих типів змін, які їй притаманні, розкриття контекстуальної багатозначності цього поняття. У третій частині виконано порівняльний аналіз реконструкції з іншими дотичними поняттями, визначено їх спільну характеристику та змістовні розбіжності. У висновках узагальнено основні результати дослідження.

Походження та еволюція терміна «реконструкція»

Термін «реконструкція» (*reconstruction*) має латинське походження, і широкого вживання він набув саме в англійській мові завдяки Реконструкції США після Громадянської війни, що сприяло його поширенню в міжнародному науковому та практичному обігу. Слово *reconstruction* утворилося шляхом додавання префікса *re-* («знову», «повторно») до іменника *construction* («будівництво», «конструкція»). Іменник *construction* походить від лат. *constructio*, сфор-

мованого за допомогою префікса *con-* («разом», «спільно») та дієслова *struere* («будувати», «влаштовувати», «упорядковувати»). Тобто первинне значення терміна *reconstruction* означає «повторне спільне будівництво» або ширше, з огляду на історичні події та його практичний вжиток, — відновлення того, що було зруйновано.

Перше зафіксоване вживання слова *reconstruction* датується 1594 р. у творах англійського поета і драматурга Дж. Чапмена. Письменник використав іменник *reconstruction* у метафізичному сенсі для позначення процесів символічного відновлення та переосмислення внутрішнього стану людини, її знань і чеснот¹². Проте впродовж наступних століть, аж до середини ХІХ ст., термін *reconstruction* не набув значного поширення в літературі.

Згідно з даними, наведеними на рис. 1, частота використання цього терміна значно зросла у 1860-х роках, що обумовлено Реконструкцією США після Громадянської війни (1861—1865 рр.) — періодом в історії країни, під час якого докладалися зусилля щодо ліквідації наслідків рабства та реінтеграції південних штатів до складу США. Цей період супроводжувався значними політичними та соціально-економічними змінами, зокрема ухваленням нових законів і поправок до Конституції США, які скасовували рабство, надавали громадянство афроамериканцям і гарантували їм право голосу¹³.

Завершення періоду Реконструкції в США спричинило поступове зниження частоти вживання терміна аж до 1910-х років, коли інтерес до нього значно підвищився у зв'язку з відновленням Європи після Першої світової війни. У 1940-х роках зафіксовано черговий сплеск його популярності, що зумовлено масштабною реконструкцією Європи після Другої світової війни за Планом Маршалла (*European Recovery Act*)¹⁴. Між цими піками (1920 р. і

¹² Oxford English dictionary (n.d.). Reconstruction. https://www.oed.com/dictionary/reconstruction_n?tl=true

¹³ Encyclopedia Britannica (n.d.). Reconstruction. <https://www.britannica.com/event/Reconstruction-United-States-history>

¹⁴ National Archives (n.d.). Act of April 3, 1948, European Recovery Act [Marshall Plan]; Enrolled Acts and Resolutions of Congress, 1789—1996; General Records of the United States Government. Record Group 11. <https://www.archives.gov/milestone-documents/marshall-plan>

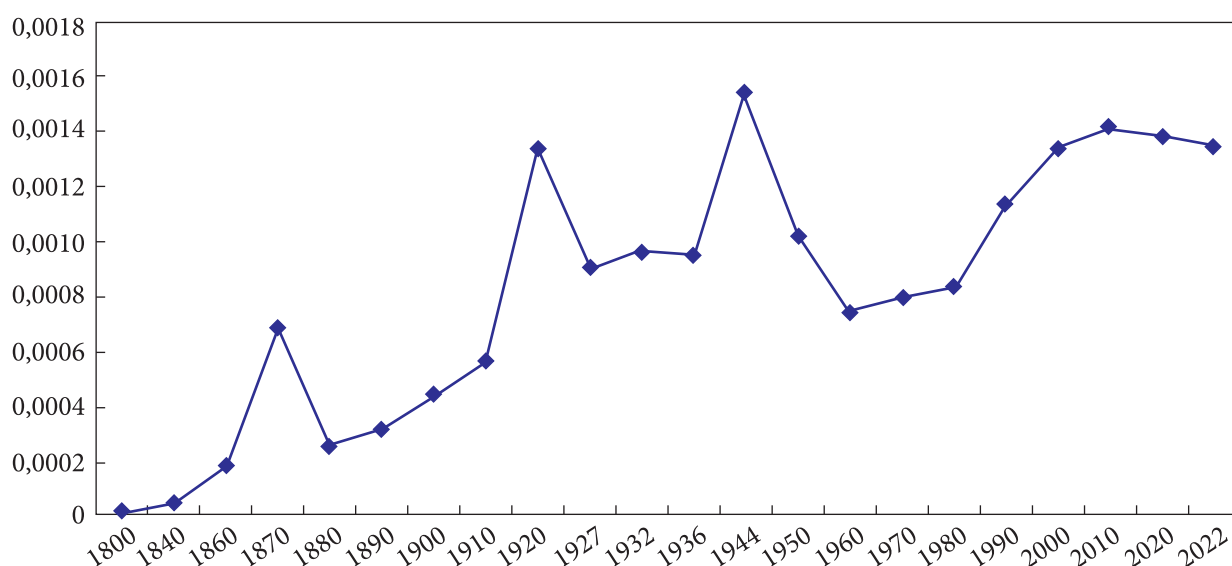

Рис. 1. Динаміка частоти використання терміна *reconstruction* в англійській друкованій літературі на 1 млн слів
Джерело: складено авторами на основі Google Books Ngram Viewer (2022a). Reconstruction. https://books.google.com/ngrams/graph?content=reconstruction&year_start=1800&year_end=2022&corpus=en&smoothing=3

1944 р.) спостерігалось помірне зростання інтересу, яке припало на 1930-ті роки, що пояснюється економічними та інфраструктурними заходами, які запроваджувалися для подолання наслідків Великої депресії (1929—1939 рр.). Зокрема, Новий курс президента США Ф. Рузвельта (1933—1939 рр.) передбачав масштабні програми відновлення та реформи у сферах промисловості, сільського господарства, фінансів, праці, житлового будівництва, які сприяли стабілізації соціально-економічного становища США після економічної кризи^{15, 16}.

Досягнувши свого максимуму в 1940-х роках, у наступне десятиліття частота вживання терміна почала спадати, але все ще перевищувала рівень довоєнного періоду. Це можна пояснити тим, що, попри завершення Другої світової війни, процеси відновлення країн тривали, а соціально-економічна та інфраструктурна реконструкція набули системного характеру. Крім того, у цей період розпочалася активна фаза Холодної війни (1948—1953 рр.)¹⁷, що обумовило масштабний розвиток військово-промислового комплексу та модернізацію економік як США, так і СРСР та їхніх союзників.

¹⁵ Encyclopedia Britannica (n.d). New Deal. <https://www.britannica.com/event/New-Deal>

¹⁶ Encyclopedia Britannica (n.d). Great Depression. <https://www.britannica.com/event/Great-Depression>

¹⁷ Encyclopedia Britannica (n.d). Cold War. <https://www.britannica.com/event/Cold-War>

З 1960-х років і до початку XXI ст. простежується тенденція поступового зростання популярності реконструкції як підходу до відновлення та трансформації країн і регіонів. Це значною мірою пов'язане з процесами деколонізації країн Азії та Африки, а отже, трансформацією їх інституційної структури, активним розвитком міської інфраструктури на тлі урбанізації, а також завершенням Холодної війни, що фактично зупинило внутрішні конфлікти та громадянські війни, які вирували в багатьох країнах і підживлювалися суперництвом між США і СРСР¹⁸.

Після 2000-х років високий рівень інтересу до проблематики реконструкції пояснюється зростанням кількості глобальних шоків різної природи — воєнних, екологічних, соціально-економічних, фінансових. У цей період реконструкція здійснювалася переважно в країнах, що постраждали внаслідок внутрішніх конфліктів (Сирія, М'янма, Лівія, Ємен, Малі та ін.), а також у країнах, які зазнали наслідків масштабних природних і техногенних катастроф (цунамі 2004 р. в Індійському океані, землетрус 2005 р. у Пакистані, землетрус 2010 р. на Гаїті, землетрус, цунамі та аварії на атомній

¹⁸ del Castillo, G. (2008). Economic Reconstruction of War-Torn Countries: The Role of the International Financial Institutions. https://scholarship.shu.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/shlr/article/1085/&path_info=Del_Castillo_final.pdf

електростанції у префектурі Фукусіма 2011 р. у Японії, ураган «Марія» 2017 р. у Пуерто-Рико та ін.), світової фінансово-економічної кризи 2007—2008 рр. і пандемії COVID-19.

Водночас активне вживання терміна *reconstruction* у друкованій англomовній літературі на початку ХХІ ст. пов'язане також і з формуванням сучасної парадигми сталого розвитку. Орієнтиром у цьому контексті виступають Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН¹⁹, більшість з яких охоплюють важливі для реконструкції країн виміри. Так, ЦСР 9 зосереджена на розвитку економічного потенціалу та підвищенні добробуту населення шляхом модернізації інфраструктури, підтримки індустріалізації та стимулювання інновацій — чинників, що є ключовими для реконструкції, оскільки зменшують вразливість країн і суспільств до можливих майбутніх шоків і криз та формують сталу модель розвитку. ЦСР 11 надає пріоритет інклюзивному, безпечному та сталому розвитку міст, які часто зазнають найбільших втрат під час внутрішніх конфліктів, воєн, природних катастроф через, зокрема, високу щільність населення та концентрацію критичної інфраструктури, промислових й адміністративних об'єктів.

Як зазначає директор Інституту землі Колумбійського університету професор Дж. Д. Сакс у зверненні до Ради Безпеки ООН, сучасна епоха позначена низкою затяжних і руйнівних воєн: війною в Україні, яка розпочалась у 2014 р.; ізраїльсько-палестинською війною, що періодично спалахує з 1967 р.; сирийською війною, яка розпочалась у 2011 р., Сахельськими війнами, які вирують з 2012 р. Вони забрали мільйони життів, абсорбували трильйони доларів військових витрат, зруйнували природне, культурне та економічне багатство, що створювалося поколіннями. Учений підкреслює, що «війни є найгіршим ворогом сталого розвитку», і пропонує заснувати новий Фонд миру та розвитку (*Peace and Development Fund*), щоб допомогти цим країнам здійснити перехід від війни до миру, від бідності до сталого розвитку. Зокрема, Україні знадобляться значні кошти на фінансування реконструкції та

створення нової фізичної інфраструктури: портів, швидкісної залізниці, 5G, відновлюваних джерел енергії²⁰.

Отже, аналіз частоти використання терміна *reconstruction* в англomовній друкованій літературі в різні історичні періоди дозволив зіставити його з реальними подіями (внутрішніми конфліктами, повоєнними періодами, економічними кризами, природними катастрофами), простежити еволюцію значень цього поняття в часі та показати його актуальність у сучасних умовах. Відносна частота використання даного терміна за більш ніж півтора століття (з 1860 по 2022 р.) набагато збільшилася (у 7,7 раза), що свідчить про зростання його значимості в дослідженнях суспільних змін, процесів відновлення та трансформації країн. За цей період поняття реконструкції еволюціонувало від конкретних історичних процесів, таких як ліквідація наслідків рабства в США та повоєнна відбудова Європи за Планом Маршалла, до багатозначної категорії, яка охоплює широкий спектр процесів, а саме: відновлення країн після міждержавних і внутрішніх воєн, реагування на природні катастрофи, деколонізація та зміна інституційної структури постколоніальних країн, модернізація міської інфраструктури на тлі урбанізації, а також трансформація соціально-економічних й екологічних систем як відповідь на економічні кризи, пандемії та кліматичні зміни.

Сутність реконструкції: типи змін і контекстуальна багатозначність поняття

У табл. 1 наведено визначення поняття *reconstruction* («реконструкція»), згруповані за джерелами інформації, та їх контекстуальний аналіз.

Аналіз і систематизація інформації, наведеної в табл. 1, дозволяє дійти таких висновків:

1. Реконструкція є багатозначним поняттям і застосовується в різних контекстах: будівельному та інфраструктурному (наприклад, якщо йдеться про відновлення або перебудову будівель, доріг, споруд); інженерному та архітектурному (технічне переоснащення, удосконалення інженерних конструкцій і систем); соціально-

¹⁹ United Nations (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development A/RES/70/1. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

²⁰ JDS (2023). Prof. Jeffrey Sachs' Testimony to the UN Security Council. https://www.jeffsachs.org/newspaper-articles/h2ljgxma4c7p336dcgrx8nab47fb5j?utm_source=chatgpt.com

Таблиця 1. Визначення поняття «реконструкція» та їх контекстуальний аналіз

Джерело	Визначення	Контекст (сфера застосування) й особливості визначення
The Britannica Dictionary	1) «Дія або процес повторного будівництва об'єкта, який був пошкоджений або зруйнований» (наприклад, реконструкція дамби); 2) «процес відновлення чого-небудь (наприклад, країни) до належного стану» (реконструкція повоєнної Європи); 3) «процес, у якому подія або серія подій ретельно аналізуються для встановлення або точного відтворення того, що сталося» (реконструкція злочину); 4) (історія США) «історичний період з 1867 р. до 1877 р., коли південні штати знову приєдналися до північних після Громадянської війни»	1. Фізичне відновлення зруйнованих або пошкоджених матеріальних об'єктів (будівель, споруд, систем та ін.) (інфраструктурний контекст). 2. Відновлення функціонування країни, економіки та суспільства (соціально-економічний та політичний контекст). 3. Аналітичне відтворення подій для точного їх розуміння (криміналістичний контекст). 4. Період Реконструкції після Громадянської війни в США (історичний та політичний контекст)
Collins Dictionary	1) «Процес повернення країни до нормального стану після війни, наприклад, шляхом зміцнення економіки та заміни пошкоджених будівель»; 2) «реконструкція будівлі, споруди або дороги — це діяльність з її повторного будівництва, оскільки вона була пошкоджена»; 3) «реконструкція злочину або події — це процес, під час якого намагаються зрозуміти або точно відтворити те, що сталося, часто шляхом імітації чи відтворення дій»; 4) Реконструкція в історії США — «період після Громадянської війни, коли південні штати були реорганізовані та реінтегровані до складу США (1865—1877 рр.)»	1. Відновлення функціонування країни, економіки та суспільства після війни (соціально-економічний та політичний контекст). 2. Відбудова пошкоджених матеріальних об'єктів (інфраструктурний контекст). 3. Аналіз злочинів (криміналістичний контекст). 4. Політична реорганізація, соціальні зміни та реінтеграція (історичний та політичний контекст)
Oxford Learner's Dictionaries	1) «Процес зміни або удосконалення стану чого-небудь або способу його функціонування; процес відновлення об'єкта до його попереднього стану» (наприклад, реконструкція системи освіти; повоєнна реконструкція Німеччини; проект з реконструкції міста); 2) «діяльність, спрямована на повторне зведення об'єкта, який був пошкоджений або зруйнований» (реконструкція після циклону); 3) «копія чогось, що більше не існує» (історична реконструкція, заснована на сучасних документах); 4) «акт реконструкції подій, які достеменно відомі, з метою отримання додаткової інформації або кращого розуміння того, що сталося, особливо у контексті розслідування злочинів»; 5) «Реконструкція (у США): історичний період після Громадянської війни, коли південні штати повернулися до складу США, а також прийняття законів, які надали права афроамериканцям»	1. Акцент на вдосконаленні стану об'єктів або їх функціональних можливостей (широкий контекст). 2. Відбудова пошкоджених матеріальних об'єктів (інфраструктурний контекст). 3. Історичний, політичний та/або культурний контекст. 4. Криміналістичний контекст
Офіс Організації Об'єднаних Націй зі зменшення ризику стихійних лих	«Середньо- та довгострокова перебудова й стале відновлення критично важливої інфраструктури, послуг, житла, об'єктів та засобів існування, необхідних для повноцінного функціонування громади або суспільства, що постраждали внаслідок катастрофи, відповідно до принципів сталого розвитку та підходу «відбудувати краще, ніж було», для уникнення або зменшення ризиків майбутніх лих»	Відновлення після катастрофи з акцентом на стійкість і сталий розвиток; стале відновлення інфраструктури, послуг, житла для підвищення їх адаптивності до змін; упровадження принципу «відбудувати краще, ніж було» (соціально-економічний, екологічний контекст)

Джерело	Визначення	Контекст (сфера застосування) й особливості визначення
А. Гриценко	«1) Докорінна перебудова; 2) відновлення власної ідентичності, самості та суб'єктності. Інакше кажучи, в цьому контексті реконструкція економіки України означає не просто її корінну перебудову відповідно до якогось проекту, а таку корінну перебудову, яка покликана реалізувати сутнісні особливості та переваги України (її самість) в усіх аспектах (географічному, геополітичному, природному, господарському, історичному, ментальному, поведінковому і т. ін.) тією мірою, якою вони впливають на економічний розвиток»	Докорінна перебудова економіки на основі відновлення її ідентичності, самостійності, суб'єктності як процесу формування економічної незалежності та самовизначення (економічний, соціокультурний контекст)
Термінологічний словник довідник з будівництва та архітектури за заг. ред. Р. Шмига	«1) Перебудова споруди для поліпшення її функціонального призначення; 2) відтворення порушеного первісного вигляду населеного пункту, архітектурного ансамблю або окремої будівлі, а також творів скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва тощо»	1. Орієнтація на оновлення об'єкта для підвищення його функціональності (технічний та архітектурний контекст). 2. Збереження історичної спадщини та автентичності; реконструкція мистецьких та архітектурних об'єктів (історичний, культурний та естетичний контекст)
Державні будівельні норми України	«Перебудова введеного в експлуатацію в установленому порядку об'єкту будівництва, яка передбачає зміну його геометричних розмірів та/або функціонального призначення, основних техніко-економічних показників (кількість продукції, потужність тощо), удосконалення виробництва, підвищення його техніко-економічного рівня та якості продукції, що виготовляється, поліпшення умов експлуатації та проживання, якості послуг»	Перебудова об'єктів будівництва шляхом зміни їх функцій або окремих параметрів (розмірів, продуктивності); підвищення ефективності виробництва, якості продукції/послуг та умов експлуатації (будівельний, техніко-економічний контекст)
Й. Завадський, Т. Осовська, О. Юшкевич	«1) Докорінне переобладнання; 2) перебудова за новими принципами; 3) відтворення за залишками або описами, що залишилися»	1. Докорінна перебудова об'єкта за новими принципами (широкий контекст). 2. Відтворення об'єктів або явищ на основі доступних матеріальних або текстових доказів для збереження спадщини (культурний, історичний контекст)
Словник української мови у 20 томах	«1) Перебудова, переобладнання чого-небудь з метою вдосконалення; 2) відтворення, відновлення первісного вигляду чого-небудь за рештками або описами»	1. Акцент на удосконаленні об'єктів (широкий контекст). 2. Орієнтація на збереження автентичності та історичної спадщини через відновлення на основі наявних описів (історичний, культурний контекст)
Словник іншомовних слів за ред. О. Мельничука	«1) Докорінна перебудова чого-небудь з метою поліпшення, удосконалення, впорядкування (Р. народного господарства, Р. міста); 2) відтворення, відновлення чого-небудь за рештками, описами, що збереглися»	1. Докорінна перебудова об'єктів для усунення їх недоліків і забезпечення нових можливостей розвитку (широкий контекст). 2. Збереження автентичності об'єктів на основі доступних джерел і матеріалів (історичний, культурний контекст)

Джерело: складено авторами на основі (Реконструктивний економічний розвиток, 2016, с. 7; Термінологічний словник-довідник, 2010, с. 167; Завадський, Осовська, Юшкевич, 2006, с. 268).

економічному та політичному (відновлення функціонування країни, оздоровлення економіки та суспільства після війни); історичному, культурному та естетичному (відтворення історичних подій, пам'яток архітектури, мистецьких об'єктів) та ін. Це свідчить про його комплексний характер.

2. Термін «реконструкція» більшою мірою відповідає завданням повоєнного розвитку, ніж модернізація, яка передбачає «створення чогось сучасного за зовнішнім виглядом». Доречним із цього приводу є приклад, який наводить А. Гриценко: коли модернізують сталеплавильний завод, він зберігає свою функцію, але стає технологічно досконалішим; якщо ж він перетворюється на торговий центр, то така зміна вже не є модернізацією, оскільки відбувається трансформація його сутності та функціонального призначення (Реконструктивний економічний розвиток, 2016, с. 9). *Тобто коли внаслідок воєнних дій примітивна економіка зазнала суттєвого скорочення, а сировинна «хвороба» на цьому тлі лише загострилася, то немає жодного сенсу у відтворенні її довоєнної зовнішньої форми (здійсненні модернізації) без кардинальної перебудови її внутрішнього змісту (структури) — тут необхідна реконструкція.*

3. При визначенні сутності реконструкції простежується декілька базових типів змін: оновлення або вдосконалення — у деяких джерелах (наприклад, *Oxford Learner's Dictionaries*) підкреслюються модернізаційні аспекти реконструкції, спрямовані на поліпшення об'єкта або способу його функціонування; *докорінна перебудова або трансформація* — реконструкція визначається як фундаментальна перебудова об'єкта з акцентом на реалізацію його сутності або нових принципів функціонування (зокрема, на думку А. Гриценка); *відновлення після руйнувань* — акцент на необхідності сталого та заснованого на якісно нових змінах відновлення різних сфер суспільства після катастроф, внутрішніх конфліктів і воєн (зокрема, позиція ООН).

Схематично взаємозв'язок між типами змін, які відображають сутність реконструкції, відображено за допомогою діаграми Вена (рис. 2).

Перетинання між типами змін демонструють можливі комбіновані підходи до реконструкції:

1) «адаптивне відновлення» охоплює випадки, коли підприємства, регіони, економічні системи тощо відновлюються після руйнувань

зі збереженням своїх функцій, але не в початковому вигляді, а шляхом покращення окремих параметрів з метою адаптації до нових умов через, наприклад, технологічну модернізацію виробничих потужностей, підвищення енергоефективності та безпеки будівель, упровадження цифрових технологій у промисловість;

2) «трансформаційне відновлення» ілюструє ситуації, коли відновлення зруйнованих (пошкоджених) об'єктів не обмежується їх поверненням до попереднього стану або поверхневим удосконаленням, а супроводжується переосмисленням сутності об'єкта, його функцій та ролі в системі. Історія налічує чимало прикладів таких, зокрема економічних, перетворень. Так, повоєнна Японія не просто відновила зруйновану економіку, а здійснила її структурну перебудову від аграрно-мілітаристської моделі до індустріально-експортної. Інший приклад — Рурський регіон Німеччини, який перетворився з осередку важкої промисловості на динамічний постіндустріальний центр із фокусом на освіту та креативні індустрії. Кількість вугільних шахт, які працювали в регіоні протягом 1956—2006 рр., скоротилася у 23,5 раза, а чисельність шахтарів — у 16,8 раза. Одночасно зі згортанням вугільної та металургійної промисловості спостерігалось зростання кількості закладів вищої освіти, що стало особливо помітним, з урахуванням відсутності університетів у регіоні до 1963 р. При цьому колишні шахти та сталеливарні заводи не руйнувалися, а перебудовувалися в культурні об'єкти, зберігаючи свій індустріальний колорит. Одним із яскравих прикладів є перетворення найбільшої вугільної шахти «Цехе Цольверейн» у м. Ессен на центр *промислового дизайну та відпочинку*²¹;

3) «оновлення з функціональними змінами» відображає ситуації, коли оновлення об'єктів супроводжується трансформацією їх функцій, але не внаслідок чи без необхідності відновлення після руйнувань чи пошкоджень. Тобто цей процес розгортається в межах наявних об'єктів, коли їх внутрішній зміст, цільове призна-

²¹ Підоричева І. Ю. (2017, 19 травня). Back to the Future. Як депресивному промисловому регіону використати індустріальну спадщину на свою користь, зробивши ривок у майбутнє? Дзеркало тижня. https://zn.ua/ukr/macrolevel/back-to-the-future-yak-depresivnomu-promislovomu-regionu-vikoristati-industrialnu-spadschinu-na-svoyu-korist-zrobivshirivok-u-maybutnye-242972_.html

Рис. 2. Базові та комбіновані типи змін, які визначають сутність реконструкції
Джерело: розроблено авторами.

чення змінюються через нові умови суспільно-економічного розвитку. У цьому випадку можливі різні варіанти поєднання оновлення та докорінної перебудови. Наприклад, під час перебудови занедбаного промислового заводу чи вугільної шахти в науковий (технологічний) парк частина виробничих приміщень може бути збережена або осучаснена шляхом заміни обладнання, впровадження ресурсозберігаючих технологій та інших інноваційних рішень, а решта — набути нових функцій у вигляді офісів, лабораторій, бізнес-інкубаторів, що сприятиме розвитку технологій і підприємництва. Історичним прикладом такої реконструкції є науковий парк Рейн-Ельба в м. Гельзенкірхе (Німеччина), створений на базі занедбаного сталеливарного заводу. Цей проект був ініційований для диверсифікації економіки міста та Рурського регіону загалом, які не мали на той час (кінець 1980-х років) виразної наукової спрямованості. Завдяки спільним зусиллям та інвестиціям Європейського Союзу, землі Північна Рейн-Вестфалія та компанії *RWE Energy*

AG місто вдалося перепрофілювати з центру важкої промисловості та традиційної енергетики на осередок розвитку сонячної енергетики і чистих енергетичних технологій ²²;

4) «комплексне відновлення» — це найбільш багатоаспектний та структурно складний тип змін, що поєднує процеси ліквідації наслідків руйнувань, зумовлених дією шоків і криз, з оновленням (удосконаленням) окремих параметрів об'єктів, систем та/або трансформацією їх внутрішнього змісту та функціонального призначення. Наприклад, кардинальна трансформація Південної Кореї, яка після Корейської війни 1950—1953 рр. змогла подолати аграрну відсталість і здійснити економічну, соціальну, інституційну, технологічну трансформацію, розвинувши індустріально-інноваційну економіку. Іншим прикладом в українських реаліях є реконструкція шахтарських громад. В Україні налічується близько двадцяти таких громад, розташованих у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Волинській та Львівській областях,

²² Там само.

де загалом проживає приблизно 850 тис. осіб (Cherevatskyi, Mykhnenko, Soldak, 2023, p. 573). Частина цих громад, переважно на сході країни, зазнала значних руйнувань унаслідок воєнних дій. З урахуванням проблем депопуляції та складної екологічної ситуації в цих громадах (Mykhnenko, 2023) просте повернення цих територій до довоєнного стану є безперспективним. Поверхневі, точкові заходи (наприклад, рециклінг накопичених шахтарськими громадами відходів) також не вирішать численних хронічних проблем. Як зазначають автори статті (Cherevatskyi, Mykhnenko, Soldak, 2023, p. 573), це не забезпечить виживання вугільних регіонів, а може служити лише тимчасовим засобом підтримки місцевих громад. Відновлення шахтарських громад потребує комплексної, багатаспектної реконструкції, спрямованої на глибокі структурні зміни й екологічне оздоровлення.

Отже, реконструкція є багатовимірним процесом, що охоплює різноспрямовані, але взаємопов'язані типи змін, що передбачають як фізично-просторові, так і функціональні перетворення на рівні вдосконалення (оновлення) та/або докорінної перебудови (трансформації) з метою усунення наслідків дії шоків і криз або реалізації суспільних трансформацій.

Запропонована типологія змін (див. рис. 2) виконує не лише теоретико-методологічну функцію, а може стати практичним інструментом для ухвалення рішень щодо доцільного типу змін залежно від цілей реконструкції та стратегічних пріоритетів розвитку конкретної території чи країни загалом. Це є особливо актуальним у контексті існуючої системи трирівневого стратегічного планування регіонального розвитку України: Державна стратегія регіонального розвитку — регіональні стратегії розвитку — стратегії розвитку територіальних громад (п. 2 ст. 7 Закону України від 09.07.2022 р. № 2389-IX²³). У даних документах визначено стратегічні на оперативні цілі, сформульовано завдання розвитку країни, регіонів і громад, під які розробляються відповідні плани заходів. Однак ці стратегії та плани не містять чіткої методичної або аналітичної основи для ви-

бору найбільш доцільного типу втручання, який би відповідав конкретним потребам і можливостям тієї чи іншої території. Вони не пояснюють, чому саме обрано той чи інший набір заходів, який тип змін покладено в їх основу. Як результат, брак належного інструментарію для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень у поєднанні з формально визначеною, але фактично недіючою системою відповідальності за реалізацію цих документів, а подекуди відсутність належного фінансування зводять стратегічне планування до рівня декларацій. У цьому контексті запропонована типологія може сприяти підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, створюючи можливості для визначення найбільш доцільного типу змін залежно від ступеня руйнувань і потреб конкретної території — від адаптивного відновлення у відносно стабільних громадах, таких як курортно-рекреаційні території на заході країни, до комплексного відновлення найбільш постраждалих територій, зокрема депресивних шахтарських громад на сході країни. Вона може виступати системою орієнтирів для аналізу та ухвалення рішень, вибору пріоритетних проектів відновлення регіонів і громад.

Використання даної типології при стратегічному плануванні відновлення й розвитку України та її територій потребує доповнення її відповідним теоретичним підґрунтям процесу стратегування. Таким підґрунтям може стати *загальна теорія стратегування* О. Вишневського (Вишневський, 2018; Вишневський, 2021, с. 72—174), у рамках якої стратегічне управління розглядається як нематеріальний актив, що забезпечує суб'єктність організацій і територій та їх здатність до цілеспрямованого розвитку, а також обґрунтовується високорівнева частина стратегії, що включає місію, бачення та цінності як квінтесенцію сучасних розділів філософії: онтології, гносеології та аксіології. Відповідність високорівневих елементів стратегії складовим «філософської трійки» забезпечує універсальність цієї теорії, можливість її застосування до різних рівнів — від індивідуального до національного.

Отже, згідно з основними положеннями загальної теорії стратегування О. Вишневського імплементація зазначеної типології в практику стратегічного планування регіонального розви-

²³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>

тку передбачає доповнення її трьома філософськими вимірами стратегії. *Онтологічний вимір* потребує визначення *місії території* — для чого вона існує, кому служить (хто виступає цільовими групами), на чому спеціалізується, що створює базу для обґрунтованого вибору типу змін (базового або комбінованого). *Гносеологічний вимір* передбачає формування *бачення* — образу бажаного майбутнього території, що має відповідати специфіці обраного типу змін (від збереження існуючого стану до кардинальних трансформацій). *Аксіологічний вимір* визначає *цінності* як керівні принципи та пріоритети розвитку території, які формують основу для прийняття рішень щодо реалізації відповідного типу змін (збереження традицій, спеціалізації, спадщини або структурні зміни, перепрофілювання, зміна спеціалізації території, а також швидкість, якість та вартість змін). Такий підхід збагачує запропоновану типологію філософським обґрунтуванням і підвищує її цінність як інструменту стратегічного планування відновлення територій.

Порівняння реконструкції з дотичними поняттями

В англomовних словниках поняття *reconstruction* визначається через такі синоніми: *rebuilding, reform, restoration, remake, remodelling, regeneration, renovation, reorganization, re-creation, re-establishment, repair, recovery, renewal, rehabilitation, refurbishing, refreshment, rejuvenation, revitalization*²⁴. Однак не всі з них мають відповідне змістовне навантаження в контексті реконструкції країн і регіонів, постраждалих унаслідок дії шоків і криз. Деякі з наведених синонімів лише лексично схожі з поняттям *reconstruction* і мають відношення до вузькоспеціалізованих сфер. Наприклад, *refreshment* має побутове (їжа та напої) та емоційне (відчуття оновлення, відпочинку) наповнення (сфера повсякденного життя); *remake* стосується продуктів культури, ІТ (кіно- та ігрової індустрій, музики) як переробленої версії оригінального твору (програмного продукту); *rejuvenation* означає процеси омолодження у фізичному та філософському смислах.

Серед синонімів до слова *reconstruction* відсутнє поняття *modernization*, пов'язане з від-

мінностями словотворення, а також із різною логікою характерних змін. Так, реконструкція має відтворювальний характер і найчастіше асоціюється з постшоковим, посткризовим відновленням, тоді як модернізація спрямована на осучаснення функціонуючих об'єктів, систем і має здебільшого інноваційну конотацію. Водночас, як зазначено вище, модернізація може бути частиною реконструкції, а реконструкція — складовою модернізації, проте за своїм змістом ці процеси є нетотожними.

Зіставлення поняття *reconstruction* із дотичними поняттями (*modernization, recovery, restoration, renovation, renewal, revitalization, rebuilding, regeneration*) (табл. 2) дає змогу визначити їхню спільну характеристику: всі вони відображають процеси змін як відповідь на певні виклики та потреби. Навіть ті з них, що не передбачають докорінних перетворень і спрямовані на повернення об'єкта до попереднього стану чи збереження його первинного вигляду (як у випадку *restoration*), втілюють процеси змін, оскільки адаптують об'єкт до сучасних умов із використанням наявних ресурсів, управлінських підходів, методів тощо.

Головні відмінності між цими поняттями визначено за такими критеріями:

- глибина змін — повернення до попереднього стану / покращення / функціональна трансформація об'єктів;
- масштаб змін — людина / підприємство (будівля, споруда) / громада / регіон / країна / група країн;
- об'єкт змін — матеріальні об'єкти / нематеріальні об'єкти;
- часовий горизонт — короткостроковий / довгостроковий;
- ініціатор змін — держава / місцева влада / громада / приватний сектор.

Ці процеси можуть поєднуватися, комбінуватися, створюючи гібридні моделі змін. Так, у Комюніке Європейської Комісії «*Ukraine Relief and Reconstruction*» реконструкція України представлена як багатовимірний процес, що поєднує елементи відбудови (*rebuilding*), модернізації (*modernization*) та відновлення (*recovery*) (рис. 3).

Отже, серед усіх дотичних понять (див. табл. 2) *reconstruction* (реконструкція) є найбільш широким і комплексним. Воно інтегрує різні типи змін (оновлення/удосконалення, до-

²⁴ Collins Dictionary (2025b). Synonyms of 'reconstruction' in British English. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/reconstruction>.

Таблиця 2. Порівняння реконструкції з дотичними поняттями

Поняття	Сутність	Контекст застосування	Глибина змін, відмінні риси	Приклади використання у назвах і текстах офіційних документів
Reconstruction (реконструкція)	Відновлення, докорінна перебудова, оновлення об'єкта після можливого руйнування, пошкодження або втрати функціональності	Має широкий контекст застосування — від будівництва та архітектури до економіки, політики та історії	Комплексне багатовимірне (фізичне, економічне, соціальне, політичне та ін.) відновлення; поєднує елементи оновлення, удосконалення з глибинною перебудовою об'єктів, зазвичай після шоків і криз	Комюніке Європейської Комісії « <i>Ukraine Relief and Reconstruction</i> » окреслює стратегічне бачення ЄС щодо підтримки України у процесі її повоєнного відновлення ¹
Recovery (відновлення)	Повернення об'єкта до попереднього стану, покращення або адаптація до нових умов після шоків, криз, технічних збоїв	Має широкий контекст застосування — від інфраструктури та ІТ до екології та охорони здоров'я	Акцент на поновленні нормального стану об'єкта після воєн/природних катастроф/криз/екологічних змін/технічних збоїв	« <i>European Recovery Act</i> » (<i>Marshall Plan</i>) ² « <i>The United Nations Recovery and Peacebuilding Programme</i> » є складовою Програми розвитку ООН в Україні, яка спрямована на економічне відновлення постраждалих унаслідок воєнних дій громад, прискорення процесів децентралізації, реформування системи охорони здоров'я, зміцнення громадської безпеки та соціальної згуртованості в громадах ³
Modernization (модернізація)	Осучаснення, удосконалення об'єкта шляхом упровадження нових технологій і підходів зі збереженням його функціонального призначення	Охоплює економічні, соціальні, політичні, технологічні, інституційні, культурні аспекти	Фокус на інноваціях та адаптації до сучасних вимог без зміни призначення та функцій об'єкта	У стратегічному промисловому плані Китаю « <i>Made in China 2025</i> » « <i>industrial modernisation</i> », « <i>technological modernisation</i> » розглядаються як основні інструменти перетворення країни на «виробничу наддержаву» (<i>manufacturing superpower</i>) ⁴
Restoration (реставрація, відновлення)	Повернення об'єкта до попереднього стану, максимальне збереження його первинного вигляду	Архітектура, культура, екологія	Оновлення без зміни функцій об'єкта зі збереженням його історико-культурної та архітектурної автентичності	« <i>Preserving and restoring monuments and historic buildings</i> » — дослідження ЮНЕСКО, присвячене методам збереження та реставрації історичних пам'яток і будівель ⁵
Renovation (реновація)	Відновлення об'єкта, що перебуває в занедбаному стані, з метою покращення його функціональності та естетичного вигляду	Архітектура, будівництво, дизайн	Фізичне (візуальне) оновлення будівель, зокрема з адаптацією до сучасних стандартів, без зміни функціонального призначення	« <i>Renovation Wave Strategy</i> » — стратегічна ініціатива Європейської Комісії щодо покращення енергоефективності будівель у ЄС ⁶

Поняття	Сутність	Контекст застосування	Глибина змін, відмінні риси	Приклади використання у назвах і текстах офіційних документів
Renewal (поновлення)	Відбудова великої території (міста, регіону) під державним управлінням	Урбаністика, місцевий розвиток, державне управління	Відбудова зосереджена на кардинальній зміні, зазвичай зовнішнього вигляду території; має негативну конотацію, оскільки в деяких випадках в історії зводилася до виселення мешканців і втрати територією своєї автентичності; переважно ініціюється «згори» — державними структурами	«US Federal Urban Renewal Program» — сукупність національних і місцевих стратегій, програм і проєктів, реалізованих у переважній більшості американських міст у 1950—1970-х роках ⁷
Revitalization (ревіталізація, відродження)	Відродження життя в певному просторі (громаді, регіоні) через комплексне інклюзивне, стале оновлення	Урбаністика, місцевий розвиток, культура	На відміну від <i>renewal</i> , поєднує фізичні, соціально-економічні та екологічні зміни (оновлення громадського простору, розвиток малого підприємництва, культурні ініціативи) для забезпечення життєздатності та привабливості території при збереженні її автентичності; зазвичай ініціюється «знизу» — мешканцями та реалізується в партнерстві з місцевою владою	«Urban Revitalisation in the Baltic Sea Region» — брошура, підготовлена міжурядовою ініціативою країн Балтійського регіону, у якій запропоновано різні підходи до покращення життя в занедбаних частинах міст, постраждалих унаслідок кризи ⁸
Rebuilding (відбудова, відновлення)	Відбудова матеріальних і нематеріальних об'єктів після того, як вони були пошкоджені або зруйновані	Охоплює інфраструктурні, економічні, соціальні та інституційні аспекти	Відбудова країни/регіону/міста, їх секторів, сфер, інституцій, а також окремих матеріальних об'єктів	«Rebuilding Ukraine with the Private Sector» — керівництво, підготовлене Державною установою «Офіс із залучення і підтримки інвестицій» для інвесторів, у якому висвітлено можливості приватного сектору щодо відновлення економіки України ⁹

Джерело: складено авторами.

Примітки: ¹ Eur-Lex (2025). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “Ukraine Relief and Reconstruction”. European Commission. Brussels, 18.5.2022. COM(2022) 233 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=celex:52022dc0233>; ² National Archives (n.d). Act of April 3, 1948, European Recovery Act [Marshall Plan]; Enrolled Acts and Resolutions of Congress, 1789—1996; General Records of the United States Government. Record Group 11. <https://www.archives.gov/milestone-documents/marshall-plan>; ³ UNDP (2025). Inclusive Development, Recovery and Peacebuilding. Ukraine. <https://www.undp.org/ukraine/inclusive-development-recovery-and-peacebuilding>; ⁴ Wübbeke J. et al. (2016). Made in China 2025. The making of a high-tech superpower and consequences for industrial countries. *Merics*. <https://merics.org/sites/default/files/2020-04/Made%20in%20China%202025.pdf>; ⁵ UNESCO (1972). Preserving and restoring monuments and historic buildings. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000001105>; ⁶ European Commission (2020). Renovation Wave: doubling the renovation rate to cut emissions, boost recovery and reduce energy poverty. Brussels. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1835; ⁷ Klemek C. (2018).

National Urban Renewal. Oxford Research Encyclopedia of American History. <https://oxfordre.com/americanhistory/view/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-147>; ⁸ VASAB Secretariat (2016). Urban Revitalisation in the Baltic Sea Region. https://vasab.org/wp-content/uploads/2018/06/2016_VASAB_Urban_Revitalisation_inBSR_web.pdf; ⁹ UkraineInvest (2023). Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance. <https://me.gov.ua/view/d471809b-f224-41f2-8e96-aacef6a43429>.

корінну перебудову), які поширюються на матеріальні (будівлі, інфраструктуру, території) та нематеріальні (економіку, соціальну сферу, інституції) об'єкти, що зазнали руйнувань або потребують трансформації.

Зміст інших понять є вужчим і зазвичай обмежується фізичним відновленням об'єктів або поверхневими змінами. Наприклад, *revitalization* («ревіталізація») та *regeneration* («регенерація») мають переважно територіальну та соціальну спрямованість — відновлення життєздатності, забезпечення привабливості території шляхом покращення функціональності без кардинальної зміни її ролі в системі просторового розвитку. Як приклад ревіталізації та регенерації міських територій можна навести окремі квартали іспанських міст Барселона та Віторія-Гастейс, де було запроваджено нову модель організації громадського простору — так звані «суперблоки». Цей урбаністичний підхід передбачає реорганізацію міського простору в зони, вільні від автомобілів і громадського транспорту, для формування екологічно здорового, комфортного міського середовища. Одним із перших районів, перепланованих за таким підходом у межах програми «*Barcelona Superblock Programme*», був квартал Поблену. Уже через два роки площа пішохідних зон у кварталі зросла на 80 %, територія, зайнята транспортними засобами, скоротилася майже наполовину, а площа зелених насаджень збільшилася вдвічі. Реалізація проекту стала можливою завдяки співпраці органів місцевого самоврядування та громади: мешканці долучалися до публічного обговорення, формування рішень та їх практичного втілення (Підорицева, 2023, с. 207—208). Ці процеси є важливими з точки зору забезпечення сталого міського розвитку, проте мають локалізований характер і не передбачають комплексних змін у життєдіяльності країни чи суспільства, особливо в умовах постшокової, посткризової трансформації.

Отже, в останні десятиліття найбільш уживаними поняттями є *recovery*, *reconstruction* і *restoration*. Станом на 2022 р. вони суттєво випереджають інші за частотою використання.

Особливо вирізняється термін *recovery*: з 1800 р. і до сьогодні він демонструє найвищу частоту вживання, що можна пояснити такими причинами:

по-перше, незважаючи на те що поняття *recovery* має вузьке трактування і передбачає повернення об'єкта до попереднього стану, його покращення або адаптацію до нових умов, воно є універсальним і використовується в багатьох контекстах (від медицини до ІТ);

по-друге, порівняно з реконструкцією, воно має більш привабливу політичну конотацію, оскільки не передбачає радикальних змін, а пропонує повернення до звичного, нормального стану життєдіяльності країни, суспільства, економіки, що є зручним сценарієм для тих політичних еліт, які не готові до структурних реформ. Міжнародні організації також широко застосовують цей термін у документах²⁵, що закріплює його вживання в офіційних обговореннях і задає вектор інформаційного висвітлення питань відновлення в засобах масової інформації;

по-третє, з точки зору лінгвістики слово *recovery* є зручним, оскільки воно лаконічне, легко сприймається та запам'ятовується, що сприяє його поширенню в науковому, політичному та медійному просторах; не містить негативних емоційних відтінків, асоціюється з позитивними змінами, полегшенням, покращенням ситуації; вдало комбінується з іншими словами, зберігаючи зрозумілість словосполучень (наприклад, *economic recovery*, *rapid recovery*, *post-*

²⁵ На додаток до наведених у табл. 2 офіційних документів: United Nations (2023). Annual Recovery Results Report. Ukraine. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_20240415_Annual-RecoveryResultsReport_2023.pdf; Eur-Lex (2021). Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12 February 2021 establishing the Recovery and Resilience Facility <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02021R0241-20230301>; International Labour Office (2010). Local economic recovery in post-conflict: guidelines / ILO Programme for Crisis Response and Reconstruction. Geneva: ILO. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/instructionalmaterial/wcms_141270.pdf

war recovery). Тому в аспекті політичної доцільності та лінгвістичної простоти поняття *reconstruction* поступається *recovery*, попри своє ширше смислове наповнення й точність в описі процесів відновлення.

Висновки

1. Етимологія терміна «реконструкція» (*reconstruction*) передає ідею повторного спільного будівництва або ширше, з огляду на історичні події та його практичне вживання, — відновлення того, що було зруйновано. Перше його застосування було зафіксовано наприкінці XVI ст. у творах Дж. Чапмена в метафізичному сенсі для позначення процесів духовного відновлення людини. До середини XIX ст. цей термін не набув помітного поширення в літературі, посилення уваги до нього простежується лише з 1860-х років, що пов'язано з періодом Реконструкції США після Громадянської війни (1861—1865 рр.). Аналіз динаміки частоти використання *reconstruction*, за даними *Google Books Ngram Viewer*, дозволив простежити еволюцію та розширення значень цього поняття.

Зміна частоти використання терміна *reconstruction* у друкованій англomовній літературі співвідноситься переважно з негативними подіями регіонального або глобального масштабу, такими як воєнні конфлікти, природні катастрофи, економічні кризи, та діями щодо подолання їх наслідків, а також із позитивними суспільними трансформаціями, пов'язаними з деколонізацією, урбанізацією та сталим розвитком. За період 1860—2022 рр. відносна частота його використання зросла більш ніж у 7 разів, а контекст застосування суттєво розширився — від позначення конкретних історичних подій, зумовлених ліквідацією наслідків рабства в США, до широкого спектру відновлювальних і трансформаційних процесів: інфраструктурних, соціально-економічних, екологічних, політичних, культурних. Зберігаючи свою етимологічну основу, термін із часом значною мірою урізноманітнівся за змістом відповідно до історичних викликів і суспільних потреб.

2. Реконструкція є багатозначним міждисциплінарним поняттям, яке набуває різного змістового наповнення залежно від сфери використання, а саме: у будівельному та архітектурному контексті — це фізичне відновлення зруйнованих (пошкоджених) об'єктів (будівель, доріг,

споруд, інженерних конструкцій тощо) до первинного стану без або зі зміною (удосконаленням) їх функцій та параметрів; в історичному, культурному та естетичному контексті — відтворення минулих фактів і подій, поновлення об'єктів, збереження їх автентичності, історичної та культурної спадщини; у соціально-економічному та політичному контексті — відновлення функціонування країни, оздоровлення економіки та суспільства, що включає налагодження виробничих процесів, надання базових послуг, досягнення макроекономічної стабільності та реалізацію структурних змін. Однак у випадку комплексних процесів, таких як повоєнна реконструкція країн і регіонів, останню не слід зводити до окремої сфери. Такий редукаціоністський підхід штучно звужує розуміння реконструкції, ігноруючи її системний характер, адже вона охоплює взаємопов'язані зміни в економічній, соціальній, екологічній, культурній та інших сферах, у яких задіяні різні ресурси та інституції. Заразом такий підхід може призвести до викривлених державних рішень і пріоритетів, наприклад, у випадках, коли під час запровадження структурних змін ігнорується соціально-психологічний контекст — травматичний досвід постраждалого від бойових дій населення.

3. У результаті узагальнення визначень реконструкції, представлених у наукових, нормативних та інформаційних джерелах, структуровано знання та виокремлено три базових типи змін, які відображають її сутність: 1) оновлення (удосконалення); 2) докорінна перебудова (трансформація); 3) відновлення після руйнувань. Вони можуть поєднуватися в чотирьох комбінаціях: адаптивному відновленні; трансформаційному відновленні; оновленні з функціональними змінами та комплексному відновленні, що свідчить про варіативність підходів до реконструкції та взаємозв'язки між базовими типами змін. Така типологія допомагає уникнути спрощеного розуміння реконструкції, розкриваючи її складний, багатовимірний характер. Типологія виконує не лише теоретико-методологічну функцію, систематизуючи та структуруючи знання про реконструкцію, але і пропонує структурований набір варіантів реконструкції для практичного застосування в стратегічному плануванні відновлення територій. Кожен із цих варіантів має власні характеристики та призначений для різних сценарі-

Рис. 3. Основні напрями реконструкції України (підхід Європейської Комісії)
 Джерело: складено авторами на основі Eur-Lex (2025). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “Ukraine Relief and Reconstruction”. European Commission. Brussels, 18.5.2022. COM (2022) 233 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=celex:52022dc0233>

їв розвитку територій. Згідно з постулатами і принципами загальної теорії стратегування О. Вишневського поєднання запропонованої типології із сучасними розділами філософії (онтологічним, гносеологічним та аксіологічним) дасть змогу визначити найбільш доцільний тип змін відповідно до місії, бачення та цінностей конкретної території. Такий інтегрований підхід забезпечить науково обґрунтований вибір стратегії реконструкції (від адаптивного відновлення для стабільних територій до комплексного відновлення для найбільш постраждалих регіонів), сприятиме підвищенню якості стратегічного планування й ефективності управлінських рішень у сфері регіонального розвитку.

4. Порівняння реконструкції з низкою дотичних понять дозволило визначити їх спільну ха-

рактеристику та змістовні розбіжності між ними за п'ятьма критеріями (глибина змін, масштаб змін, об'єкт змін, часовий горизонт та ініціатор змін), які часто ігноруються в науковому та практичному дискурсах. Попри семантичну спорідненість, більшість англomовних термінів, що вживаються як синоніми *reconstruction* (*recovery, rebuilding, renovation, restoration, regeneration, rehabilitation* та ін.), мають відмінну логіку змін й обмежену сферу застосування. Наприклад, *recovery* і *restoration* орієнтовані більшою мірою на повернення статус-кво або мінімальні втручання (покращення, адаптація), тоді як *reconstruction* охоплює найширший спектр змін, що передбачає як фізично-просторові, так і функціональні перетворення на рівні вдосконалення (оновлення) та/або докорінної перебудови (трансформації) з метою подолання деструктивних впливів

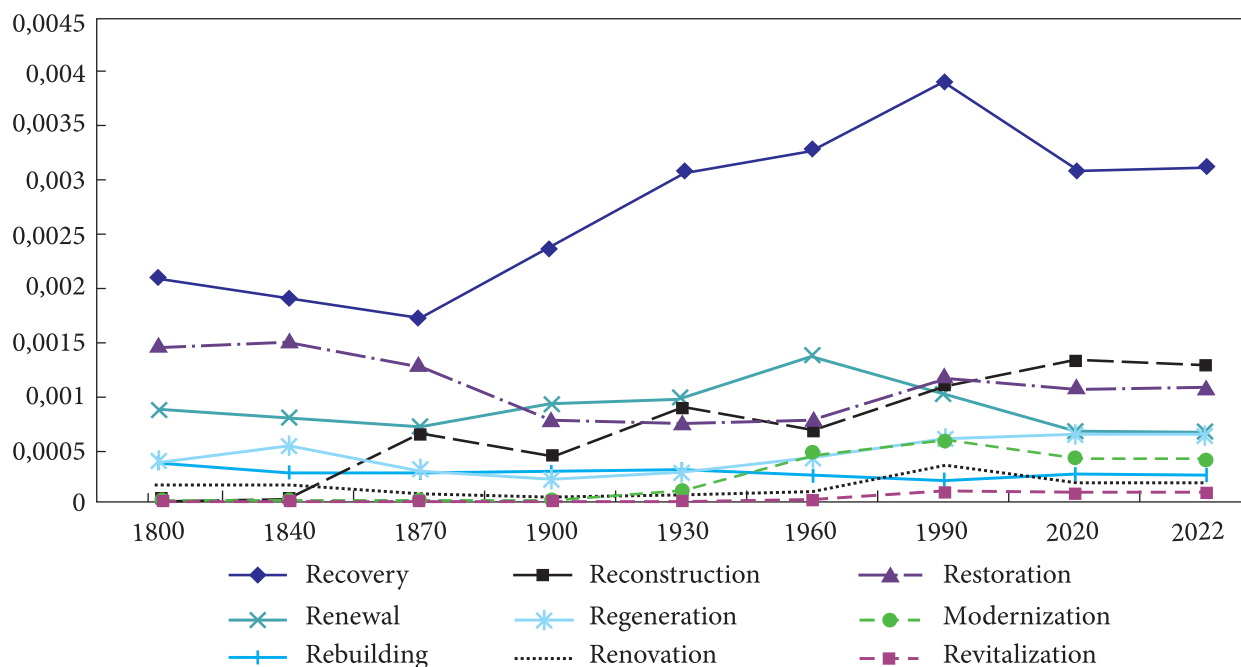

Рис. 4. Динаміка частоти використання дотичних до реконструкції (reconstruction) термінів в англійській друкованій літературі на 1 млн слів

Джерело: складено авторами на основі Google Books Ngram Viewer (2022b). Reconstruction, recovery, restoration, renewal, regeneration, modernization, rebuilding, renovation, revitalization. <https://surl.li/xhrvtv>

шоків і криз або реалізації суспільних трансформацій. Визначено, що термін *recovery* домінує за частотою використання в друкованій англійській літературі. Це обумовлено не його змістовною точністю у визначенні процесів відновлення, а політичною привабливістю та лінгвістичною простотою. Виявлені змістовні розбіжності між термінами мають практичні наслідки, а саме: неточність понятійного апарату впливає на якість стратегічного планування, а підміна понять (зокрема, використання *recovery* замість *reconstruction*) може призвести до звуження стратегічного бачення та викривлення стратегічних

пріоритетів розвитку країн і територій. Якщо зосереджуватися на процесах повернення до попереднього стану (тобто здійснювати *recovery*), то це автоматично зменшить амбіції щодо відновлення, обмежить перелік заходів переважно адаптаційними, виключаючи системні трансформації як базові для формування нової якості розвитку країн і територій та мінімізації наслідків дії шоків і криз у майбутньому.

Логічним продовженням даного дослідження є апробація запропонованої типології змін, які визначають сутність реконструкції, на реальних кейсах регіонів і міст України.

ЛІТЕРАТУРА

- Антонюк В. П., Ляшенко В. І. Розвиток промисловості регіонів Придніпров'я під час війни та потреба в її інноваційній модернізації. *Економіка промисловості*. 2025. № 2 (110). С. 21—40. <https://doi.org/10.15407/econindustry.2025.02.021>
- Вишневський О. С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання : монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 156 с.
- Вишневський О. С. Смарт-промисловість: визначення і теорія стимулювання розвитку на основі локального протекціонізму. *Економіка промисловості*. 2023. № 3 (103). С. 5—27. <https://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.005>
- Вишневський О. С. Цифрова платформізація процесу стратегування розвитку національної економіки : монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2021. 449 с.
- Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006. 356 с.
- Кіндзерський Ю. В. Промислова політика для економічного розвитку: до проблеми її обґрунтування з позицій світового досвіду та в контексті необхідності використання у воєнний період та при повоєнному відновленні в Україні. *Економічний аналіз*. 2023. Т. 33. № 3. С. 110—129. <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.110>
- Крехівський О., Саліхова О. Повоєнна модернізація промисловості: внутрішні та зовнішні ресурси. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 6. С. 83—104. [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)06](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)06)

- Лібанова Е. Резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 4 (58). С. 3—23. <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003>
- Підоричева І. Ю. Інновації в забезпеченні сталого розвитку на місцевому рівні. *Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління*: колективна монографія / за ред. В. А. Омеляненка. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. С. 194—208.
- Райнерт Е. Як багаті країни стали багатими ... і чому бідні країни залишаються бідними. Київ: Саміт-книга. 2019. 416 с.
- Реконструктивний економічний розвиток: основні напрями, ефективність і соціальна справедливість: монографічний збірник / за ред. Гейця В. М., Гриценка А. А.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 2016. 240 с.
- Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р. А. Шмиг, В. М. Боярчук, І. М. Добрянський, В. М. Барабаш; за заг. ред. Р. А. Шмига. Львів, 2010. 222 с.
- Череп А. В., Лещенко А. А. Модернізація економіки України в повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-68>
- Cherevatskyi D., Mykhnenko V., Soldak, M. Three-dimensional brownfields: the tragedy of the mining communities. *Journal of European Economy*. 2023. Vol. 22. № 4 (87). С. 564—577. <https://doi.org/10.35774/jee2023.04.556>
- Mykhnenko V. Smart shrinkage solutions? The future of present-day urban regeneration on the inner peripheries of Europe. *Applied Geography*. 2023. Art. 157. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2023.103018>

Надійшла до редакції 20.06.2025 р.
Прийнята до друку 16.07.2025 р.

REFERENCES

- Antoniuk, V. P., & Liashenko, V. I. (2025). Dnieper regions' industry development during the war and the need for its innovative modernization. *Econ. promisl.*, 2 (110), 21—40. <https://doi.org/10.15407/econindustry.2025.02.021> [in Ukrainian].
- Vyshnevskiy, O. S. (2018). *General Theory of Strategizing: From Paradigm to Practical Application*: monograph. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Industrial Economics [in Ukrainian].
- Vyshnevskiy, O. S. (2023). Smart manufacturing: definition and theory of stimulating development based on local protectionism. *Econ. promisl.*, 3 (103), 5—27. <https://doi.org/10.15407/econindustry2023.03.005> [in Ukrainian].
- Vyshnevskiy, O.S. (2021). *Digital Platformization of the Strategizing Process for National Economic Development*: monograph. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Industrial Economics [in Ukrainian].
- Zavadskiy, Y. S., Osovska, T. V., & Yushkevych, O. O. (2006). *Economic Dictionary*. Kyiv: Condor [in Ukrainian].
- Kindzerskiy, Yu. V. (2023). Industrial policy for economic development: To the problem of its justification from the standpoint of world experience and in the context of the need for use during the war period and post-war recovery in Ukraine. *Economichnyi analiz*, 33, 3, 110—129. <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.110> [in Ukrainian].
- Krekhivskiy, O., & Salikhova, O. (2022). Post-war industrial modernization: internal and external resources. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, financy, pravo*, 125, 6, 83—104. [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)06](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)06) [in Ukrainian].
- Libanova, E. (2024). Resilience of the Socio-Economic System of Ukraine to the Shocks Caused by the War: Specifics of Formation and Response. *Demographiia ta Socialna Ekonomika*, 4, 58, 3—23. <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003> [in Ukrainian].
- Pidorycheva, I. Yu. (2023). Innovations for Ensuring Sustainable Development at the Local Level. In V.A. Omelyanenko (Ed.) *Innovations and Technology Transfer: Methods, Models, and Management Mechanisms*: Collective Monograph. Sumy: Institute of Strategies for Innovative Development and Knowledge Transfer [in Ukrainian].
- Reinert, E. (2019). *How rich countries became rich... and why poor countries remain poor*. Kyiv: Summit-Book [in Ukrainian].
- Geets, V. M., & Hrytsenko, A. A. (Eds.) (2016). *Reconstructive Economic Development: Strategic Pathways, Performance and Social Justice*: Monographic Collection. Kyiv: NAS of Ukraine, SO "IEF NAS of Ukraine" [in Ukrainian].
- Shmyh, R. A., Boyarchuk, V. M., Dobryansky, I. M., Barabash, V. M. (2010). *Terminological Dictionary and Reference Book on Construction and Architecture*. In R. A. Shmyh, (Ed.). Lviv [in Ukrainian].
- Cherep, A. V., & Leshchenko, A. A. (2024). Modernization of Ukraine's economy in the post-war period. *Ekonomika ta suspilstvo*, 70. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-68> [in Ukrainian].
- Cherevatskyi, D., Mykhnenko, V., & Soldak, M. (2023). Three-dimensional brownfields: the tragedy of the mining communities. *Journal of European Economy*, 22, 4 (87), 556—570. <https://doi.org/10.35774/jee2023.04.556>
- Mykhnenko, V. (2023). Smart shrinkage solutions? The future of present-day urban regeneration on the inner peripheries of Europe. *Applied Geography*, 157. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2023.103018>

Received: 20.06.2025
Accepted: 16.07.2025

Iryna Yu. Pidorycheva, Doctor of Economic Science, Senior Researcher

E-mail: pidorycheva@nas.gov.ua; <https://orcid.org/0000-0002-4622-8997>;

Antonina S. Bash, postgraduate student

E-mail: antonina.bash@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0006-8086-0626>

Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine

2 Maria Kapnist Street, Kyiv, 03057, Ukraine

THEORETICAL CONCEPTUALIZATION OF RECONSTRUCTION IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S POST-WAR TERRITORIAL DEVELOPMENT

This study analyzed the temporal dynamics of the relative frequency of the term “reconstruction” in English-language print literature from 1860 to 2022. The analysis revealed that its usage was primarily associated with negative events of regional or global scale — such as wars, military conflicts, natural disasters, and economic crises — and efforts to address their consequences. Additionally, the term was linked to positive societal transformations related to decolonization, urbanization, and sustainable development. Understanding of the reconstruction concept has been enhanced through synthesizing its definitions found in scholarly, regulatory, and informational sources. This involved identifying of its core and composite types of change and the term's contextual polysemy. The proposed typology of changes that reflect the essence of reconstruction may serve as a framework for analysis and decision-making, particularly in the selection of priority recovery projects for regions and communities. Building on the postulates and principles of O. Vyshnevskyi's General Theory of Strategizing, this typology is integrated with the main branches of contemporary philosophy (ontology, epistemology, and axiology), which enables the identification of the most appropriate type of change aligned with the mission, vision, and values of a specific territory. Such an integrated approach ensures a scientifically grounded choice of reconstruction strategy (ranging from adaptive recovery for stable territories to comprehensive recovery for the most severely affected regions) and contributes to improving the quality of strategic planning in the field of regional development. A comparative analysis of reconstruction and related concepts was conducted, identifying their common feature and conceptual distinctions across five criteria: depth of change, scale of change, object of change, time horizon, and initiator of change. Despite their formal semantic similarity, most English-language terms commonly used as synonyms for “reconstruction” (such as “recovery”, “rebuilding”, “renovation”, “restoration”, “regeneration”, and “rehabilitation”) operate according to different change logics and have more limited applications. The analysis also found that the term “recovery” dominates in frequency of use in English-language printed literature. However, this stems not from its conceptual precision in describing recovery processes, but from its political appeal and linguistic simplicity. Of all related concepts, reconstruction encompasses the broadest range of changes, including both physical-spatial and functional transformations — at the levels of improvement and/or transformation — designed to mitigate the destructive impacts of shocks and crises or to facilitate societal transformations. These conceptual differences carry practical implications: terminological inaccuracy directly affects the quality of strategic planning, while term substitution may result in a narrowing of strategic vision and distortion of development priorities for territories.

Keywords: reconstruction, transformation, recovery, theory, region, community, Ukraine.